

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden küldemény a szerkesztőség czime alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DÍJA: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 6 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 3 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt 50 kr, $\frac{1}{6}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árszámítás adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

A 255. §.

II.

Sok és nyomós ellenvetés merülhet fel ennek gyakorlati kivihetősége ellen.

Mondhatják, hogy a kinek külön dolga van, az fizesse, ne mindenki a stólát. Ámde a lelkész *mindig mindenkié*; és egyéb közhivatalnokok nem külön díj nélkül végzik-e külön ügyét-baját is egyeseknek?

Legfontosabb ellenvetés az, hogy oly magas adóemelést, milyent a stóla eltörlés és az azzal járó szükséges intézkedés vonna maga után, sem nagy, sem kis egyházban nem volna tanácsos megkísérteni. Ámde ha a számokkal tisztába jövünk, bátrabban merünk szembe nézni a tervvel. Ugyanis a stóla összegét átlag 10%-ban lehet számítani, vagyis 100 lélek után 10 frtot, 1000 lélek után 100 frtot. Továbbá, a mint szokás, egy családot — a párok számát — átlag 5 tagnak véve, a párbért, — mert itt szerintem nem vagyunk aránylagos adó-kivetésről, hanem legtermészetesebben *párbér emeléséről lehet szó*, — 50 krajczárral emelve, a nyerendő összeg mind a stóla kárpótlást, mind a szükséges intézmények életbeléptetésével járó terheket meg fogja birni, együtt a bizonyosnak vehető jövedelemmel, mely a fentebb említett egyesek által olykor megkivánandó külön lelkészi szolgálatok után az egyházi pénztárba be fog folyni. S így 1000 lélek vagyis 200 pár után 50 krajczár adóemeléssel befolyó 100 frt megfelelően az 1000 lélek utáni 100 frt stólának, 50 krral egy-egy család jogot nyer egy év mindennemű — keresztelés, esketés, temetés, anyakönyvelés — lelkészi rendes szolgálataira.

Jobb lenne ez az állapot magokra az egyes egyháztagokra is azért, mert mindenkor teljes bizalommal közelíthetnének lelkészökhöz; nem

kellene minden alkalommal zsebökbe nyulniok, ha a paplakra mennek; és tudnák, hogy akármi fogja előadni magát családjukban, ki lesznek szolgálva ingyen.

Jobb lenne ez az állapot magára az egyházra is azért, mert ez által az egyház élete erősítve, jövője biztosítva lenne; a mennyiben vonzó, összetartó erővel, állandósító hatással fogna az egyházra nézve birni a híveknek az a tudata, hogy meghatározott évi egyházi adójuk lefizetésével *mindenért* eleget tettek és minden lelkészi szolgálatot ingyen fognak nyerni egyházuk kebelében.

Jobb lenne ez az állapot magára a lelkészre is azért, mert bár e kérdés rendezésénél a legtöbb helyen valószínűleg a lelkész hozna áldozatot, úgy jövedelme csorbulásával, mint munkában, a mennyiben *teljes kárpótlást* nem igen remélhetne és dolga, különösen eleinte, valószínűleg több lenne mint most; de jövedelme nem krajczáronként, forintoként fogna befolyni, miként most, hanem nagyobb összegben, melylyel tudna valamit kezdeni.

Nem kellene lesni-várni mintegy, hogy mikor kerül már valamely alkalom a szolgálatra, melyért stóla jár. Nem lenne olyan állapot, hogy télen, mikor esketések vannak, bőven van, nyáron pedig alig-alig van jövedelme, jóllehet télen-nyáron egyformán kell élnie családjának. Nem kellene restelkednie az „adsza-nesze” jel-szavának kénytelen alkalmazása miatt. Mert tagadhatatlan az, hogy sokszor restelnünk kell magunkat a stóla elvétele miatt, midőn látjuk, hogy mily nehezére esik azt kiadni a szegény embernek. — Szeretnénk nagyon elengedni, a legszegényebbeknek el is engedjük; de mennyit el kellene akkor engednie a lelkésznek, ha mindig tekintettel volna a szegénységre; holott jövedelméből kell neki is, ki többnyire szintén

szegény, családját tartania. Mit tegyen: egyházának szegény tagjain segítsen-e, avagy szegény családjának tagjain?

Nehéz állapot.

És más tekintetben is nem helytelen-e a stóla szedés gyakorlata? Az úrvacsorát ingyen szolgáltatjuk ki, mert sákramentom. A keresztségért már stóla jár, pedig ez is sákramentom. (Nem állhat meg az az ellenvetés, hogy nem a keresztség kiszolgáltatásáért, hanem az anyakönyvezésért vesszük a stólát; mert hiszen az anyakönyvezésért meg van a fizetés az által, hogy a kivonatozásnak elég jó dija van.) A házasságra stóláért adjuk az áldást. A temetésnél a szomorú feleket stóláért vigasztaljuk. Mindezek ugyan szolgálatok, tehát a viszont szolgálat megkivánhatása méltányosnak látszik; azonban a lelkészi szolgálat *természete* olyan, miszerint azt a szolgálatot úgy kellene végeznünk, hogy ne az illető és ne *akkor* fizessen érte, a ki által és a mikor igénybe vétetik e szolgálat. Mert ez a lelkészi functio nimbusának árt. *Örülünk az örülőkkel és sirunk a sirókkal külön díjért.* Ez hiba, hogy ennek a mostani állapot szerint így *kell* lenni.

Tehát töröljük el a stólát!

Mily szép lenne úgy a papi hivatal! Nem kellene a lelkésznek pirulva hallania, mint most

néha, ha olykor valamely különösebb alkalomra kiválóbb beszédet mond, hogy: „jól megfizettek.“ Nem lenne-e tekintetben legalább oka a lelkész annak, hogy ő miatta hagyja el valaki egyházát. Ugyanis tagadhatatlan az a tény, hogy úgy az egyenkénti, mint a tömeges kitérés legtöbb esetben a papok miatt történt eddig is. A papok szelleme s az általuk az egyházba oltott szellem, a papok erkölce, magaviselete, eljárása volt a reformációtól, sőt még előbből kezdve mind- eddig, ha nem is kizárólag, de leggyakrabban oka az egyházból való kiválásoknak. Ezután pedig a szőnyegen levő egyházpolitikai törvényjavaslatoknak törvénynyé válta után s az 1868. LIII: 12. t.-cz. módosítása esetén — tartok tőle — hogy a stóla lesz oka egyházunk fogyásának, mert e miatt szoktak gyakran a papokra megharagudni, s haragjokban az egyháztól is elfordulnak, majd ezután igen könnyen. Mindenesetre pedig a stóla lesz oka annak, ha majd sokan nem fogják igénybe venni keresztesítés, esketés, temetés alkalmára a lelkész szolgálatát, a vallás szabadgyakorlatának törvénybe ígteratása után s inkább lesznek felekezetenküliekké. Mennyire megnyugtató lenne tehát a lelkészre nézve, ha nem hogy elidegenítené a híveket tőle és az egyháztól azoknak vele való viszonyuk, hanem inkább vonzaná őket az egyházhoz az a szép

✠ TÁRCZA. ✠

Jób könyve.

Fordítási kísérlet prózában.

(Folytatás.)

¹ Ez után így folytatta Jób beszédének elő- **29.** adását:

² Óh bár volnék olyan, mint a hajdani hónapokban, mint a mikor Isten őrizett; ³ mikor szövétneke fénylett fejem fölött s az ő fényénél jártam a sötétet, ⁴ miként valék nyaram napjaiban, mikor Isten barátsága lebegett sátorom felett, ⁵ mikor még a Mindenható velem volt s körülöttem valának gyermekim; ⁶ mikor tejfölben fürösztém lépteim és mellettem a bérc olajnak ontá csermelyét; ⁷ mikor a kapuhoz jártam, fel a városba, a piacon állítam széketem föl. ⁸ Ha láttak a gyermekek elrejtőztek, aggastyánok keltek föl és maradtak állva; ⁹ fejedelmek szakíták félbe beszédöket s tették kezöket a szájokra. ¹⁰ A nemeseknek elcsuklott hangja és nyelvök inyökhöz tapadt. ¹¹ Mert a mely fül csak hallotta hírem, boldognak mondott s a mely szem látott, rólam bizonytságot tett. ¹² Mert megmentém a nyomorultat, ki segélyért kiáltott és az árvát, kinek oltalma nem vala. ¹³ Az elzüllöttnek áldása szállt reám s az özvegynek öröme derítém szívét. ¹⁴ Igazságot öltöttem magamra, az meg engem öltött fel, talár s turbán gyanánt viseltem becsületességem. ¹⁵ Szeme voltam a vaknak és a bénának én voltam a lába. ¹⁶ Atyjok voltam én a szü- kölködőknek, ösmeretlennek is megvizsgáltam pörét;

¹⁷ szétzúztam a gonoszok álkapsát s fogaik közül a zsákmányt kivertem. ¹⁸ Így gondolám tehát: „Fészkeim mellett fogok kimúlni s mint a phönixnek, megsokasodnak napjaim. ¹⁹ Gyökerem nyitva lesz a víz előtt s harmat jön háltni gallyaim közé. ²⁰ Tisztességem nálam üdén marad s újam megújhodik kezemben.“ ²¹ Reám hallgattak, váraoztak és hallgatag lesték tanácsomat. ²² Miután én beszéltem, nem szólottak többet, reájok permetegként hullt beszédem. ²³ Úgy vártak rám, mint az esőre s miként tavaszi zápor után, esengett szájak. ²⁴ Rájok mosolyogtam, ha csüggedeztek s arcom derűjét nem felhőzheték bé. ²⁵ Örömet vettem feléjük útamat, mint főnök ültem ott s úgy trónoltam mint hadseregében valami király, mint ki kesergőket vigasztal.

¹ És most nálam fiatalabbak nevetnek rajtam, **30.** kiknek atyáit nyájam komondori közé sem soroztam volna. ² Kezeik ereje mit is érne nekem, mikor nálok az érett erő már elveszett. ³ Szükségtől és éhségtől elaszottan a kopár földet rágják, a mely . . . * sivárló

* A kihagyott szó másutt ezt jelenti: *az éjtszaka* (Gen 19, 34. 31, 29. 42), vagy pedig (2 Kir. 9, 26.): *tegnap este, tegnap.* (Lásd Fleischer-t Delitzsch-nél — Das B. Job. Leipzig. 1876. — 388. k. lapokon és Stade Lehrb. d. hebr. Gram. Leipzig. 1879. 165, 221. l.). A mondatnak következő fordításaival találkozunk: *a mi még tegnap* (vagy: *már tegnap*) *kiellen pusztaság volt* (Dillmann Hiob. Leipzig. 1891. 255. l.); *a romlás és pusztulás előestéjén* (Volek Das B. Hi. Nördlingen. 1889. 71—2. l.); *pusztaság és kiellen sötétségét* = a sötét-sivárló pusztaságot (Ewald Ausf. Lehrb. d. hebr. Spr. Göttingen 1870. 721. l. Delitzsch i. m. Hitzig Das B. Hi. Leipzig u. Heidelberg. 1874. 218. l. Reuss Hiob. Braunschweig. 1888. 85. l.); *ös régi pusztát és kiellent*; vagy: *a kiellennek tegnapján* = régóta kiellen vidéken (ilyen formán p. Umbreit Das B. Hi. Heidelberg 1832. 286—7. l. Hahn Comm. über d. B. Hi. Berlin 1850. 234—5. l. Schlottmann Das B. Hi. Berlin 1850. 394. l.).

és a lelkészi hivatalnak tiszteletet kölcsönző helyzet, hogy a lelkész minden hívének, külön díjazás nélkül szives készséggel szolgálatára áll. Ez a papi hivatás egyik eszményképe.

Azért töröljük el a stólat!

Töltsük be a törvény 255. §-nak parancsolatját! *

H.-M.-Vásárhely.

Pap Imre.

TANÜGY.

Vallástanítás az ev. ref. gymnasiumokban.

(Folyt. és vége.)

Ha vallástanításunk, illetve vallástanáraink jelen állapotát általában véve tekintjük, lehetetlen fájdalommal el nem ismerni az azzal szemben uralkodó figyelmetlenséget, sőt Szász D. szavai szerint „bűnös hanyagságot“. Mert midőn azt látjuk, hogy ev. ref. gymnasiumaink legtöbbszörében épen nincsen állandóan alkalmazott vallástanár, hanem ez a tárgy egymást sűrűn felváltó segédlelkészekre bízatik, a kik aztán mindannyian kezdők, csak kísérletezésekre szorítkozhatnak; sőt a hol tartósan, vagy állandóan egy kézben van is a vallástanítás, ott is javadalmazása a rendes tanári fizetések mellett több-

* A t. cikkíró által felvetett eszmét ajánljuk az egyházmegyei lelkészi körök, valamint a szándékoit egyházkerületi s a majdan összeülendő országos ev. ref. lelkészi értekezlet figyelmébe.

Szerk.

pusztaság, ⁴ kik maglapélt szaggatnak a cserjék mellől s a kiknek rekettyegyökér kenyerek. ⁵ A társadalomból elüldözök, úgy hurítják őket, mint a tolvajt. ⁶ Iszonyu hegyzugokban kénytelenek tanyázni, földlyukakban, sziklabarlangokban. ⁷ Cserjék között üvöltönek, csalán alatt verődnek össze; ⁸ mint elvetemült, becstelen fajzatot kivérték őket a földről. ⁹ És most rólam szól gúnydaluk, beszédöknek lettem tárgyává. ¹⁰ Megúttáltak, messze távoztak tőlem s orcámat pökdöséstől sem kimélték. ¹¹ Mert íjam idegét* ő feloldozá, megnyomoríta engemet s megeresztették a zablát előlem. ¹² Jobbról feltámad egy fajzat; lábaimat visszavetik s egyengetik a veszedelem útait felém. ¹³ Felszaggatták ösvényemet, romlásomra segédkeznek s fel nem tarthatni** őket. ¹⁴ Mint valami széles résen keresztül nyomólnak előre, omladékok alatt hentergenek idébb. ¹⁵ Borzalom fordult ellenem; vihar-ként űzik méltóságomat s boldogságom felhőként szállt tova. ¹⁶ És most ímhogy ki nem omlik a lelke, gyötrelmes napoknak vagyok hatalmában. ¹⁷ Az éjtszaka lyuggatja csontjaim s rólam lefejtí s marcangolóim el nem alszanak. ¹⁸ Mindenható erő miatt eltorzult a ruhám; oly szorosan övez körül, mint köntösöm galléra. ¹⁹ A sárba vetett engemet, hogy hasonlónak lettem a porhoz s hamuhoz. ²⁰ Kiáltok hozzád, de te nem felelsz; itt

* Így a *qere* nyomán. A *kere* szerint: „Mert zaboláját, kötelelt (a melylyel a veszedelem áház hatalmát féken tartotta) feloldozá.“

** Olv. Dillmannal (már az 1869. kiadás 272. lapján), Studerrel (Das B. Hiob. Bremen 1881. 23. l. jegyzet) stb.: *עצר*. A Mass. *עצר*: „a kiknek segítők nincsen.“

nyire le van ütve, sokszor épen meglepő módon deklasszifikálva; midőn azt látjuk, hogy a más tárgyakra nézve üdvösen érvényesülő szakrendszer mellett, épen ez a tárgy mint alkalmatlan czafrang sokszor több egyén közt elosztva, sokszor ugyancsak összevonva kezeltetik: nem kelti-e az ilyen elbírálás bennünk azt a feltevést, mintha iskoláink fentartó és vezető hatóságai a nevelés vallásos irányát csekély jelentőségűnek tartanák, mintha épen ev. ref. egyházunknak evangyéliomi és általános emberi tekintetben egyaránt magasatos elveit iskoláinkban érvényesíteni és terjeszteni nem tartanák fontos dolognak. Hiszen ha magunk eláruljuk, mint e b. lap 21-dik számában is jelezve volt, — hogy vallásunk elveinek virágoztatását kevésre becsüljük, kívánhatunk-e a kívül állóktól azok iránt tiszteletet? Azt pedig szinte méltánytalanság kívánni vagy várni, hogy azok, a kiknek önfentartásuk is alig van biztosítva, vagy pedig más oldalról is el vannak foglalva, mégis a vallástanítás terén hivatásuk magaslatára emelkedjenek, és a vallástanárra váró feladatot megfelelően oldják meg. Ezt tenni egyszerűen nem képesek. Meg kell elégedniök az eléjük szabott tananyag lehető elsajátításával. Csak hogy aztán ez még nem az, a minek a vallástanításnak lenni kell.

Tudom azonban, hogy a rendes vallástanári állások szervezésének hiánya, vagy az alkalmazott vallástanárok csekély díjazása nem arra vezetendő vissza, mintha az illető tényezők iskoláinkban a vallásos nevelést csekély jelentőségűnek tartanák. Abban sem akarom és nem is óhajtom ezen okot feltalálni, mintha a vallástanársághoz szükséges képesítés becsültetnék kevesebbre a középisk. tanári oklevéllel szemben. Ennek csupán anyagi, és pedig kétértelmű anyagi oka van. Egyik: egyházunknak, így iskola fentartó testületeinknek is el nem tagadható

állók és te bámúlsz* reám. ²¹ Kegyetlenné változol hozzám, erős kezeddél támadsz ellenem. ²² Felveszel a viharra, elszállítasz s fergeteg-zúgásban** foszlányokra tépsz. ²³ Igen, tudom, halálba akarsz vinni s minden élőknek gyülekező házába. ²⁴ De — nem nyújtja-e ki, bukása közben, kezét az ember, vagy pusztulása közben, a miatt, segélyért nem kiált-e? ²⁵ Vagy nem könyeztem-e meg a sors-üldözöttet s nem keserülte-e szívem a szegényt? ²⁶ Igen, boldogságot reméltem, de veszedelem jött; fényre várokoztam*** és jött a homály. ²⁷ Bensőm forr szüntelen, gyötrelmes napok törtek reám. ²⁸ Feketén járok-kelek — de nem a nap pörzs-hevétől; fölkelek és kiáltozok az emberek előtt. ²⁹ Sakálóknak váltam atyjokfiává s társokká a strucc-madaraknak. ³⁰ Bőröm megfeketedve hámlik le rólam és csontjaimat hévség égeté. ³¹ Ekként gyász dallá lőn citerám, síró hangokká a sípom.

¹ Szigoru törvényt szabtam szemeimnek, hogy **31.** vettem volna buja pillantást egy hajadonra? ² Mi is volna akkor osztályrészem Istentől onnan felülről s a Mindenhatónak végzete a menny magaslatán? ³ Nem romlás volna-e az istentelen- és balsors a gonosztevő számára? ⁴ Nem látja-e ő útaim s nem számlálja-e min-

* A vers második felének a fordítása nem biztos. Lehet, hogy a tagadó szó kiesett; ekkor így kellene fordítanunk: „ám te ügyet sem vetsz reám.“

** A *kere*-et Ew. (Das B. Ijob. 2. bőv. kiadás 277. l.) Olsh. Del. stb. nyomán olv.: *תשרה* (hosszú waw-val) = *תשרה*, *תשרה* (36, 29.)

*** A *תשרה*-t olv. impf. cons. pi-nek, a hogy megkívánja a parallelismus, meg a kapcsolat. A Mas. csak ezt jelenthetné: „várni fogok én“, ámde ezt a következő mondat kizárja.

szegénysége; másik: a segédlelkészeknek szintén el nem tagadható nyomoruságos helyzete. Iskola fentartó testületeink az iskolákkal szemben megsokasodott követelmények közt tesznek annyit, a mennyit multhatatlanul tenniük kell, hogyha iskoláikról lemondani nem akarnak; erre nézve pedig a rendes vallástanári állás nem postulat. Ha már a vallástanítást illetőleg bele mennek abba, hogy hát legyen egy kézben, tudják, hogy arra embert úgyis olcsón kapnak, miért adjanak hát neki sokat. Más tárgyra nem kapnak, ott alkudni nem igen lehet; de vallástanárságra kapnak, hát miért licitálnak magukra? És bizonyos dolog, hogy a legszegényebb javadalmazás mellett is csakugyan akadnak vállalkozók; mert hát az a szerény javadalom is esetleg mégis jobb igen sok segédlelkészi javadalmazásnál. Meg aztán ilyen állásra fiatal ember bizonyos nemes ambícióból is vonzódik; a csekély díj hátulütőjével szemben ott van számára a vigasztalás, hogy hiszen az úgyis csak ideiglenes állapot. És ez a bökkenő, hogy az csakugyan nem lehet más, mint ideiglenes állapot. Mert hogy ez aztán előnyös-e magára az ügyre vagy nem, azt már én nem akarom vitatni.

Nem akarom bírálni ezen most felemlített, és azt hiszem, a valóból felemlített, — anyagi indok megállhatóságát sem. Csak azt kérdem, méltó-e az ilyen anyagi felfogás ev. ref. egyházunkhoz? Illő volna-e azzal okadatulunk va' amely mulasztásunkat, hogy nem vagyunk kényszerülve másképen tenni, a mikor fontos érdekeink azt kívánják, hogy másképen tegyünk? És vajjon jól építenék-e, ha vallástanításunk ügyét egy másik, bizony egészségtelen intézményre alapítanók? Mert ugyan ki mondhatná egészségesnek segédlelkészeink állapotát? De ha már úgy van, az a segédlelkész csak-csak elkészködik a maga sorsában; nem is szükséges, és sem ő

sem más nem gondol arra, hogy azon helyzete állandó legyen; a mennyiben vezetés alatt is van, nem is érzi senki a hátrányát működése ideiglenes voltának. Ám a vallástanár ideiglenes volta már messze hatólag hátrányos lehet. Egy volt kísérletező új kísérletezőnek enged helyet.

Ha vallástanításunkat kevésre becsüljük, vagy inkább anyagi ok miatt kevés áldozatot hozunk reá, maga a tárgy értékét kockáztatjuk, úgyhogy egyéb tantárgyak mellett a vallás könnyen csak melléktárgy számba jöhet. Egy tanulságos esetet tudok, hogy miként építenek tovább a mi anyagi szükség szülte, és csakis az által okadatulható eljárásunkra azok, a kikben csakugyan megvan a hajlandóság a valást melléktárgy számba venni. Egyik ev. ref. gymnasium tanfőria a gymnasium „fejlesztését” czélozó röpiratában mig bizonyára naivan azzal üti a vasat a tanári fizetések emelése mellett, hogy „bizony az okl. tanár keresett portéka”, és meg is szavazza nekik a lehető magas fizetést, a vallástanárnak megszavaz — 250, írva kétszázötven forintot. Igen ám, de az az ev. ref. tanfőriu „irtózik a felekezeties szellem-től”. Talán mi is irtózzunk?! Akkor nincsen szavam.

Hogy a vallástanár csekélyebb díjazása folytán csakugyan nem tarthatja magát egyenrangúnak magasabban dotált rendes tanárokkal, még ha azok tapintatuknál fogva olyannak kívánják is tekinteni, az már viszont az ő tapintatosságából következik. De összeüt-közések esetén, — hiszen az emberi életben ilyenek is előjöhetnek, — könnyen tudtára is adhatják állásának minéműségét. Vagy nem keltett-e egész forradalmat egyik iskolánkban csak nem régebben is az eféle kabinet kérdés? Nem került-e az ügy egyházi hatóságok elbírálása alá? Sajnosan esik kimondanom, hogy a történet elbírálást nem tudom törvényesnek tartani. Nem emlé-

den léptemet? ⁵ Ha álnoksággal jártam-keltem s lábam csalárdság után futkosott — ⁶ mérjen meg engem Isten igaz mérlegen, hogy ösmerje meg ártatlanságomat! — ⁷ ha lépésem az igaz útról elhajolt, ha szemeim után indult szívem és kezemhez szennyfolt tapadt, ⁸ úgy vetek én és hadd egyék más, ám szaggassák ki csemetéimet. ⁹ Ha bomlott asszony után a szívem s felebarátomnak leskeltem ajtaján, ¹⁰ ám hadd őrvön másnak feleségem és rajta mások nyujtózkodjanak. ¹¹ Mert gyalázat volna az s bírótól büntetendő véték*; ¹² igen, tűz volna, a mely emészt az alvilágig és minden birtokom gyökerestől kitepi. ¹³ Ha megvettem szolgámnak jogát s szolgálmét, mikor torzsalkodtak velem — ¹⁴ mi-tévő lennék, ha fölkelne az Isten s ha meglátogatna, mit felelnék neki? ¹⁵ Nemde, a ki engem anyámnak méhében teremtett, az teremté-e őt is s nem egy készített-e bennünket az anyai kebelben? ¹⁶ Ha a szegénytől kívánságát megtagadtam s az özvegy szemeit el hagytam apadni; ¹⁷ ha falatomat egyedül fogyasztám s belőle nem evett az árva — ¹⁸ nem, ifjuságom óta, mint atyjának, úgy nőtt fel nekem, az anyai méhtől fogva vezérelém — ¹⁹ Ha elzüllöttet láttam gúnyátalan s takaró nélkül egy szegényt, ²⁰ ha nem áldottak engemet csipői s bárányaim gyapjától föl nem melegedett — ²¹ Ha valaha csóváltam öklöm az árvára, mivel oltalmat láttam a kapuban magamnak, ²² lapockájából essék ki vállam és izületéből törjék ki a karom. ²³ Mert rettegésben tart vala az Istenből kimért romlás s fősége előtt én tehetetlen vagyok. ²⁴ Ha

aranyba vettem bizodalmam s a sár-aranyat neveztem vigaszomnak, ²⁵ ha örvendeztem, hogy kincsem olyan sok és hogy temérdeket szerzett kezem — ²⁶ Ha, a mint láttam a napfényt ragyogni és a holdat pompázva tova úszni, ²⁷ alattomban belé bódult szívem és csókot hintettem feljök — ²⁸ bírótól büntetendő véték volna az is, mert áltattam volna Istent oda fent — ²⁹ Ha örültem ellenségem szerencsétlenségén s ujjongattam, ha veszedelem érte — ³⁰ de sosem engedtem vétkezni azzal inyemet, hogy átkozódva halált kértem volna reá — ³¹ ha sátram cselédei kénytelenek nem voltak mondani: „Ki ne lakott volna jól asztalánál?” ³² A jövevény nem hált odakint, ajtóimat megnyitottam az utazó előtt — ³³ Ha, mint szokás, bűneimet eltitkolám, keblembe rejtve vétkeim, ³⁴ mert féltem a nagy tömegetől és ijesztett a nemzetségek megvetése, hogy nesztelen valék, ki se léptem az ajtón* — ³⁵ Óh bárcsak volna valaki, ki engem meghallgatna! Imhol aláírásom — a Mindenható feleljen meg nekem! Óh bár volna nálam ellenfelem vádirata! ³⁶ Bizony, vállamon hordoznám, diadémnak fonnám halántékomra; ³⁷ lépteim mindegyikét elmondanám neki s fejedelemként közelgetnék felé! ³⁸ Ha szántóöldem ellenem kiáltott és valamennyi barázdája sirt; ³⁹ ha termését díj nélkül fogyasztottam s birtokosának kioltam életét — ⁴⁰ úgy búza helyett teremjen bogács és árpa helyett mácsonya.

Itt végök a Jób beszédeinek.

(Folyt. köv.)

Sass Béla.

* A Mas. pontozása helyett, a mely עין פלילי (28. v) + פלילים (voc.: *ó) עין elegyítéséből származott, olv.: (voc.: *ó) עין פלילים.

* A 34. vers után, eredetileg, kétségtelenül 38—40. verssek következtek.

kezem ugyanis, hogy akkor érvényben lévő egyházi törvényeinkben hol van kimondva a v. tanár rendes tanári jellege. Azt ellenben tudom, hogy jelen törvényünk 466 §-a hallgatólágosan tagadja azt. És ha e §-t a 468-dikkal kombinálnók, akkor egy kis malicziával könnyen ki lehetne sütni, hogy egyetemes zsinatunk a vallástanítás mostani állapotát szentesítette. Annak kimondásához azonban már nem kell maliczia, hogy ezt az ügyet zsinatunk csakugyan nem részesítette kellő figyelemben. Miért ne lehetett volna a 466 §-ba oda tenni, hogy ev. ref. egyházunk az egyes gymnasiumokban működő vallástanárokat is rendes tanároknak tekinti, a mennyiben az ahoz megkívántató képesítéssel bírnak. Ez talán nem ütközött volna épen nehézségbe a törvények szentesítésénél? Hogy a miniszter nem tekinti rendes tanárnak a vallástanárt, azt hiszem, ez aztán tartozhatott volna a miniszterre, de ev. ref. egyházunk azon már magát túltehetette volna. A nevezett § kellő hozzáadással talán aztán a fizetést meghatározó 470 §-ra nézve is irányadó lehetett volna.

A tanári jelleg törvényes kimondása annyiban tnkinthető lényegesnek, hogy a vallástanár, mint óraadó vagy helyettes, vagy mondjuk melléktanár (hiszen közelebb is így volt titulálva egy közleményben) aligha szólhat bele az oly fontos fegyelmi vezetésbe a tőle megkívántató nyomatékka.

Jelen észrevételeim megtételénél az esik leginkább nehezemre, hogy nem terjeszkedhettem ki az egyes érintett részleteknél óhajtott mértékig; különösen pedig, hogy nem lévén érkezőm közvetlen adatok összeállítására, nem szolgálhattam tanulságos illusztrációkkal is. Egyes, szintén a tárgyhoz tartozó és igen fontos részleteket pedig egészen mellőzni vagyok kénytelen ezuttal, de a mikre esetleg folytatólágosan vissza fogok még térni. Az azonban erős meggyőződés, hogy ha iskola fenntartó és vezető hatóságaink, valamint vezérszerepet vivő egyházi férfaink a tárgyalat ügyre kellő gondot fordítanak, annak egyetemes egyházunk már a közel jövőben bő gyümölcsét aratná; míg ha egyházunk e téren is magától öntudatra nem ébred, talán már a közel jövőben is keserű tapasztalat fogja arra ébreszteni. Mely utóbbtól óvjon meg bennünket a jó Isten!

Kovács Ferencz.

Az országos lelkészi gyámintézet tervezete.

A beregi egyházmegye csak a nyár végén fogja megtartani közgyűlését, melyen a tervezet felől hivatalosan nyilatkozni fog. Legyen szabad tehát — tájékozásul lelkészi testületünk hangulata felől — addig is ösmeretnem az eddig felmerült vélemények fontosabbjait, hogy ekként a döntésre hivatott vezérférfiaink bizonyos álláspontra juthassanak a kérdés megoldását illetőleg.

Természetes dolog, ha a különböző egyházmegyéek véleményei homlok egyenest ellenkeznek egymással némely kérdésekre nézve, — hiszen különböző viszonyok közt vagyunk s minden testületnek saját helyzete szemelött tartásával kell megtennie határozatát. Az eddig felmerült ellenkező nézeteket nagyobb részben mi is osztjuk; különösen pedig három okot találtunk arra nézve, hogy visszautasítsuk a tervezetet jelen alakjában.

1. A gyámintézetek javai felett való illetéktelen és igazságtalan rendelkezés; 2. Az évi segélyezésnek 10 évig elodázása s e helyett a végkielégítés szerencsétlen gondolatának felszínre hozatala; 3. A később alkotandó nyugdíjintézetnek helytelen összecsatlása a gyámintézeti tervezettel, mely szerint az első évtized alatt azért

nem nyújtatnék évi segély az özvegyek és árvák részére, mivel tőkegyűjtésre van szükség a nyugdíjalap számára.

Nem kételkedünk azonban, hogy ha kikeressük azon érintkezési pontokat, melyeknél az ellenkező vélemények mégis hajlandók találkozni egymással; nem leend lehetetlen megalkotni egy olyan tervezetet, melynek alapján a mindnyájunk által régóta óhajtott intézmény már 1895. év elején megkezdhetné áldásos működését. Véleményünk szerint felállítható az intézet a következő elvek kimondása és figyelembé vételével:

1. Legyen az országos intézetnek kötelezett tagja minden rendes lelkész, szolgálati ideje vagy életkorára való tekintet nélkül; ellenben az eddig meglevő, vagy ezután életre hozandó vidéki gyámintézetekbe nem köteles belépni csak az, a kinek a belépésre kedve van és a tagsági kötelezettséget ott is teljesíti. — Így a tulajdon szentsége tiszteletben tartatik; az országos intézet is felállhat, — s tulajdonképen csak örülnünk lehet a felett, ha valamely lelkész minél több helyről biztosít családja részére gyámolítást.

2. Kezdje meg az országos intézet azonnal az özvegyek és árvák segélyezését s tegye azt állandóan a tervezetben tett kikötések mellett, (mely kikötések az özvegyek férjhezmenetelére, tisztességes magaviseletére, az árvák segélyezésének megszüntére stb. vonatkoznak.) Legtöbben vonakodnak attól, hogy rövid számítást tegyenek, bár e nélkül lehetetlen elfogadható javaslatot tenni, vagy alapos bírálatot mondani.

Előre bocsátom tehát számításom megérthetésére nézve azt, hogy mit tekintek én felhasználható jövedelemnek, a tervezetben elsorolt bevételek közül. 1. Az intézet tőkénél (ilyenek: a most élő 1910 lelkészek belépési díjai, a meglevő domesztikai alap, továbbá: az évenként belépendő 45 új tag belépési járuléka) évi kamatjából $\frac{1}{3}$ rész felhasználható, ($\frac{1}{3}$ rész tőkésítendő.) 2. Az egyházak, lelkészek és domesztikai pénztár évi járulékaiból befolyó évi 75,000 frt. 3. A felhasználható, de évi segélyezésre fel nem használt pénzek időközi kamatai (ez igen tetemes összeget képvisel, mert a két első tétel alatti bevételek évenként 85,000 forintot felül emelkednek, holott az intézet első évében körülbelül 20,000, 2-ik évben 40,000, 3-ik évben 54,000, 4-ik évben 70,000, 5-ik évben 85,000 frt lenne a kiadás a közölt halálozási adatok szerint, ha egy özvegynek 150, egy árvának 70—80 frt évi segélyt számítunk. 4. A vegyes bevételek azon része, mely a kezelési költségek levonása után marad, szintén felhasználható.

Ezen számítás szerint tehát 150 frt özvegyi és 75 frt árvai segélydíj megállapítása mellett bátran megkezdheti működését az országos intézet a jövő év elején. De tetemesen emelhető ezen segélydíj, ha meggondoljuk azt, hogy az országos tervezet igen költséges kezelésre s a tőkék nagyon csekély kamatozására gondol. Ugyanis: nem számít többet 4—5%-nál, holott a tőke-természetű belépési díjak általában véve a vidéki gyámintézetek kezelése alatt meghagyhatók lennének, — én egyházmegyénk hivatalos nyilatkozata nélkül is bátor vagyok feltételezni azt, hogy a mi gyámintézetünk nemcsak a lelkészeink belépési díját — mintegy 5000 frtot, — hanem ennek kétszeresét is hajlandó 7% kamat fizetés mellett kezelni, természetesen: teljes biztosíték mellett. Semmi kétség nem lehet benne, hogy a többi vidéki gyámintézetek is megteendik ugyanekképen a náluk hagyandó tőkék kamatoztatását — sőt megteszik azt is, hogy a segélydíjak gyors kiosztása czéljából a központi intézőség egyszerű utalványára azonnal kifizetik, vagy előlegezik az özvegyek és árvák évi díját.

Bizonyosan feljebb lenne emelhető ezek alapján az évi segélyezés, de tanácsosabb kezdetben szerény határok közt mozogni; az első öt év teltével úgy is megmutatandja az eredmény: emelhetjük-e a segélyeket vagy nem?! Aztán, ha telik az évi bevételekből több segély: valósíttassék meg a konventi tervezetnek legszerencsésebb javaslata, t. i. *a temetési segély*, — ennek kívánatos voltát nem fogja tagadni senki. Sőt a szerény határok közt megindítandó segélyezés lehetővé teszi a nyugdíjazási kérdés megoldását is, mihelyt azon álláspontra helyezkedünk, hogy: *a legégetőbb szükségén kell minél előbb segíteni!*

Lehetetlen e pontnál fel nem említenem az orsz. intézet tervezetének azon törekvését, mely szerint az általános nyugdíjintézetet akarná minden áron létrehozni, — holott mindenki látja, hogy ennek létrehozása igazán óriási tőkét igényelne és olyan évi díjakat, a melyek messze felül haladják a lelkészi kar vagyoni erejét. — Vegyünk fel például egy lelkészt, kinek 1200 frt évi javadalma van, vajon gondolható-e, hogy szolgálatképtelensége esetén nyugdíjba lépjen 300—400 forint évi nyugdíj mellett, midőn az eddigi gyakorlat szerint ő is teheti azt, hogy segédlelkészt tart, kinek fizetését teljesítve legalább 600—700 frtja marad évenként a lelkészi javadalomból!? S még inkább azok, kiknek évi jövedelme 1200—3000 frtig emelkedik, hogyan lépnének nyugdíjba 4—500 frt évi nyugdíj élvezete mellett, ennél többet pedig a mi lelkészi testületünk anyagi ereje egyáltalában nem biztosíthat. Mert nem szabad elfelejtenünk, hogy a nyugdíjintézetbe belépést alig-alig lehet általánosan kötelezővé tenni, — a mennyiben köztudomásu, hogy lelkészeink 90% szolgálatképes korban hal el, — hogyan fizesse hát a nyugdíj nem óhajtó nagy többség azon kevés egyén javára (8—10%) a nyugdíjazás alapjául szolgáló tulságos évi díjakat?! Abban is van némi igaztalanság, hogy a gyámintézeti tagság általánosan kötelezővé tétetik, mert tudjuk, hogy a lelkészi kar $\frac{1}{20}$ része özvegyet és árvát nem hagy maga után, de ez a csekélyebb rész meghódolhat a nagy többség érdeke előtt.

A nyugdíjra azonban mégis van szükség, t. i. *olyan lelkészek számára, kik IV. osztályu állomásban szolgálva, csekély jövedelmükből nem képesek szolgálatképtelenségük esetén segédlelkészt tartani.* Ezeken segíteni: *igazán a legégetőbb szükségesség.* De hát miképen segítünk rajtuk? ez a kérdés, — feleljünk meg rá röviden!

Meglehet és meg is kell oldani e kérdést, segíteni kell *a szolgálatképtelenné vált kevés fizetésű lelkészeknek* most a gyámintézet életbeléptetésekor, tehát a konventi tervezet keretében. Mondassék ki, hogy a szolgálatképtelenné vált IV. osztályu, jövedelméből segédlelkészt nem díjazható lelkészre nézve már életében megnyitattik a gyámintézeti segélyezés akképen, hogy *neje özvegynek, gyermekei árváknak tekintetnek és ő maga is kap annyi évi segélyt, mennyit egy özvegy nyer.* — Ha aztán az 1200 frton felüli javadalommal bíró lelkésznek is tetszeni fog ilyen évi díj mellett nyugalomba lépni: senki nem szólhat az intézet ellen, mivel az ilyen lelkész nem volt kénytelen a nagyobb javadalmat e csekély évi díjjal felcserélni!

Hogy pedig ezen intézkedés csakugyan életbeléptessen, nem riadnánk vissza még attól sem, ha az egyházak évi díjai 1% helyett 2%-ra emeltetnének; egyrészt azért, mert az egyház veszi legelső sorban hasznát, ha testi vagy lelki nyomorúsága miatt szolgálatképtelenné vált lelkésze lemond és a helyett mást választhat; másrészt pedig a most létező kicsiny

egyházak nagyobb részének társítása czéloztatván, az ekként erősbödő gyülekezetek bizonyára képesek lesznek a nagyobb évi díj fizetésére is. Sőt ha még az sem nyujtana kellő alapot a szóban levő segélyezések megtételére: felemelendő a domesztikai évi járulék; több haszna lévén annak, ha tetemes összeg idefordításával maradandó alkotást végeztünk, mint az évi segélyek elforgácsolásával, melyek nagyobb részben még mindig nem kellő helyekre szoktak kiosztatni.

3. A protestantizmus elvéből, a testvériesség indulatából nem az következik, a mit a konventi tervezet javasol, hanem az, a mi a fennálló lelkészi gyámintézetek nagyobb részénél gyakorlatban van, hogy t. i. *minden lelkész özvegye és árvái egyenlő segélyezésben részesüljenek*, tehát a 700 frton aluli és felüli osztály törlendő, valamint az is, hogy a szolgálati évekre tekintsünk az évi segélydíj megállapításánál. Bármikor haljon meg az intézetbe belépett lelkész: *utódai azonnal segélyeztessenek; a temetési segély lehető gyorsan fizetessék ki; az évi segély pedig félévi részletekben utólag adható.* Általában a kezelés könnyebbététele, a költségesség kikerülése egyik fő-fő czélunk lévén, eltávolítandó minden olyan megkülönböztetés, a minek következése *a nehézkes eljárás és felesleges költségek szokott lenni.*

Ezeket tartottam fontosabbnak azon vélemények közül, melyek a konventi tervezet bírálata közben nálunk felmerültek. Adja az Isten, hogy vezérferfiaink teljesen félrevertve olyan intézmények tervezetét, melyek a mi különleges viszonyaink közé egyáltalában be nem illeszthetők, a vidéki testületek által leküldött és leküldendő nyilatkozatokból válogassák ki az érintkező pontokat s hozzák életre a gyámintézetet úgy, a mint az, adott viszonyaink mellett lehetséges, mert valamint az az álláspont, mely mindent a jövő nemzedék javára óhajtana gyümölcsöztetni, a most élő és az alakítás terhet viselő lelkészi testületre felháborító hatást gyakorol: úgy a helyes és igazságos középút, mely a most élők családjainak is biztosítja — habár szerény évi segélyezéssel is — a jövődőt; megnyugtató hatással leend a kedélyekre és nem leszen egész lelkészi testületünkben senki, a ki örömmel ne üdvözlőné ama testületet, mely a régóta óhajtott áldásos intézményt valahára létrehozza!

Bary Sándor,
bátyui lelkész.

Dehogy quos ego!

Éppen nem quos ego! . . . Ne vélje S. Szabó József úr, hogy holmi „Hellas derült kék egét“ felhőkbe borítani tudó s villámokat szórni képes Jupiternek képzelném magamat. Vagyok egy egyszerű magyar kálvinista pap, a ki hímezni-hámozni nem nagyon szeret, a ki — szerencsémre — vagy szerencsétlenségemre, vajh, ki tudná! — még a megboldogult Kiss András tanár úr ajakiról hallottam pattogatni Horácot a debreczeni „alma mater“ kebelén, s valahogyan ugyan ám befészkelte koponyám alá — egyebek között — a „si fractus illabatur orbis“ — féle sentenciákat. Aztán azóta is mindig kerültem a köntörfalazó természeteket; s magamba szíván — szerencsémre — vagy szerencsétlenségemre, ismét ki tudná! — Urunknak azt a tanácsát: „ösmerjétek meg az igazságot és az igazság szabadokká téssen benneteket“, ha tudni vágyó lelkem valamit igazság gyanánt fölsimert, hát kimondom úgy, a mint átérezem, tudván, hogy úgy sem lehet mindenkinek tetszeni s Urunk szerint jaj is nekünk, ha mindenek jót mondanak felőlünk.

Hát egyszerűen tessék meggyőződni, hogy: nem quos ego! Aztán kérem a felől is meggyőződni, hogy: a) alaptalanul nem vádolok és nem gyanusítok senkit; b) rémlátásokkal és S. Szabó J. úr által soha meg nem irt dolgokkal magamat nem gyötöröm.

Ime a bizonyíték közelebről:

S. Szabó J. úr ezt írta: „Egy Magyar Kálvin-Társaságban az *exclusivitas* szelleme jutna érvényre úgy a társadalommal, mint különösen a többi felekezetekkel s *a mi baj* a protestánsok egyetemével szemben is.“ Én erre azt írtam: „— az én igénytelen tollamat pedig épen ez az érv hozza mozgásba“, s aztán mozgott is az én logikám szerint tovább.

Már most: mi itt az igazság? Kétségkívül az, hogy S. Szabó J. úr az —y magyar kálvinista törekvését *exclusivitas*nak minősítette a társadalommal, különösen a többi felekezetekkel szemben. Ha alaptalanul vádolnék és gyanusítanék, S. Szabó J. úrnak saját idézett szavai arczomba kergetnék a vért. Nem teszik.

Én a fentisztelet állítás ellenében olyanformát mérészkedtem mondani, hogy: ha pápista, ha lutheránus, ha unitárius az *exclusivitas* vádja nélkül, vagy annak dacára tömörülhet saját zászlaja alatt, miért kell nekünk mindjárt az *exclusivitas* vádjával arczul csapatnunk, ha ugyanazt akarja közülnk, avagy csak egy ösmeretlen —y? S a miértre megadtam a feleletet úgy, a mint logice meg kelle adnom. Egyébre sem gondolhattam, mint a talmi kálvinistaságra; mert különben el sem képzelhetem, hogyan bélyegezze akárki is a speczifikus kálvinista törekvést *exclusivitas*nak, ha hamisítatlan kálvinista.

Hagyján! Hiszen a másik igazság S. Szabó J. úr passusában az, hogy nemcsak *exclusivitas*nak minősíti a speczifikus kálvinista törekvést, hanem *baj*-nak kiáltja ki a protestánsok egyetemével szemben is. Nos, hát micsoda állítás ez egy kálvinista részéről? . . . S mikor én bátorkodom ezzel szemben arra a köztudomású sajnos tényre rámutatni, hogy mennyi *bajt* is okozott már a par excellence kálvinista törekvés a protestánsok egyetemének, sőt közvetlen a magyar nemzeti társadalomnak is, soha nem szülvén és nem nevelvén csak egyetlen egy elősmert tudományos főt, egyetlen egy igaz hazafit, hanem csak bigott lelkeket, a kik egyebet sem tettek, csak a felekezetközi béke templomát gyujtogatták, obscurus főket, a kik csak gátat emelgettek a szabad szellemű áramlatok elé, himpellér világfiakat, a kik csak a pangermanizmus, vagy a panromanizmus vesszőparipáján üznek nemes sportot — hát akkor én alaptalanul vádolok és gyanusítok. Ha nem mindezt tartja *bajnak* S. Szabó József úr az *exclusiv* kálvinista törekvést, hát miért tartja? De kérem szeretettel, mi épen azt tartanánk bajnak egyedül, ha a par excellence kálvinista törekvés ide vezetne; minthogy pedig nem oda vezet, hanem — ki merjem-e mondani? — csokély tudomásom szerint talán épp az ellenkezőre: teljes erővel tiltakozom akár S. Szabó J. úr, akár más hímes-hámos kálvinistával szemben, hogy valaha *baj*-nak minősítse az eminenter kálvinista törekvést akár protestáns felekezeti, akár egyetemes tudományos, akár nemzeti társadalmi szempontból.

A mi azt illetné, hogy rémlátásokkal és általa soha meg nem irt dolgokkal gyötöröm magamat: erre is felelnem kellene; de mert fentebb volt szerencsém kimutatni, hogy nem alaptalan gyanusítással terheltem meg nehezített cikkemet, hanem az S. Szabó J. úr által felállított thesisből egyszerűen levontam azt a konzekvenciát, hogy: hová is vezetne az valóképen, ha merő igazság

gyanánt ösmernénk el hallgatásunk által, s hirdetni engednők urbi et orbi, hogy a tisztán magyar kálvinista törekvés csupa azon *exclusivitas* és *baj* a társadalommal, a többi felekezetekkel, kiváltképen a protestánsok egyetemével szemben — nem felelek. Hiszen utóvégre még az a *sententia* is kiszaladhatna tollamból hogy: le a kálvinista iskolákkal, le a kálvinista professorokkal! mert azok *exclusiv* felekezeti szellemet érvényesítenek, már pedig ez nagy *baj* s éppen a társadalommal, a többi felekezetekkel, különösen pedig a protestánsok egyetemével szemben. S akkor költené még csak egyszer felőlem S. Szabó J. úr, hogy rémlátásokkal gyötöröm magamat.

Csak azt jegyzem hát meg, hogy rémlátásokkal, holmi visiokkal akkor gyötörném én magamat, ha teszem föl S. Szabó J. úrból vagy egy állítása mellett rendíthetetlenül kitartó férfit, vagy egy — mit is mondjak csak! — no igen, egy hírneves görögöltő tanfolyam barátot képzelnék.

S még egy pár szót.

Ha én biztosan tudom, a mit — megvallom őszintén — legközelebbi cikkelye megjelenéséig nem is képzeltem, hogy S. Szabó J. úr az a bizonyos szélmalom, melynek vitorláját a körülmények szele forgatja fel s alá: lelkekre mondom, föl nem ülök szent megbotrányozásom igaz magyar kálvinista vérű paripájára, nehogy a rövid látók Don Quisotte-nak fogjanak el. De hiszen akkor nem is lesz alkalma S. Szabó J. úrnak a manapság gomba módra keletkező föltalálók számát szaporítani s ezen minőségében abbéli fölfedezését, hogy én a magyar kálvinista glóbuszt tartó Atlasz vagyok, patentiroztatni.

Hanem ettől az alkalomtól aztán már csakugyan kár lett volna végkép meg fosztanom, mert az ő közismeretes szerénységétől soha meg nem tudjuk különben, hogy nagyon sokan s azok között még ám ő is tartja vállain a kincsekben gazdag magyar kálvinista glóbuszt.

Ha úgy van, a mit én percze sem kétlek, hát csak ad multos annos!*

Majtis, 1894. junius 17.

F. Varga Lajos.

Régiségek.

I.

Egy érdekes eset a XVII. századból.

Kassa város nemes tanácsának jegyzőkönyvébe 1640 augusztus hó 12-én, egyebek közt azt is beírta notarius uram, hogy:

„Szikszai András supplicál azon, hogy az debreczeni püspöknek irasson az Nemes Tanács, mivel míg ő Eperjesen volt az lakadalomban, az idő alatt az *bátori* predikátor, *Dormány István*, hire nélkül elvitte a felelőségét. Deliberatum! meg léssen“.

Maga az eset — az asszonyszóktetés — épen nem volt ritka az időben; ritkává, sőt talán páratlanná teszi azonban az, hogy a szóktető férfi református pap, sőt esperes.

Debreczeni Dormány István név alatt két egyén — apa és fiú — ösmeretes a XVII. században.

Az apa, egy kézirati feljegyzésem szerint 1615-ben subscribált Debreczenben, tehát 1600 körül születhetett. 1631-ben már nyirbátori pap és nyiri vagy szabolcsi

* Ezzel talán be is fejezhetjük a kölcsönös meggyőzésre czélzó viszonválaszolást. H. ö. Róm. 14, 5b. Szerk.

esperes volt s mint ilyen tartott halotti beszédet gróf Bethlen Istvánnak leánya, Krisztina felett 1631. november 26-án.* Jelen volt a debreczeni semigenerális (1638. szept. 23.) és a szatmár-németi nemzeti zsinaton (1646.) Négy év múlva azonban már nem él, vagy legalább nem esperes, mert az 1650. junius 26. tartott Szatmári zsinaton Váczi János erősítették meg szabólesi esperesül.

A fiú, szintén egy birtokomban levő kézirat szerint, 1629. született, 1647. subscribált Debreczenben; külföldön, nevezetesen Leydában is járt; aztán nábrádi, majd atyja örökében nyirbátori, végre nyírmadai pap volt, 1679-től esperes; 1692. junius 29-től tiszántúli püspök. Azonban alig egy évig viselhette e szép tisztelet, a következő évben egy német katona, kinek kedvesét szigorúan megfeddette, madai parokhiája udvarán agyonlőtte.**

Midőn az idősb Dormány István Szikszai András feleségét magával 1640-ben elvitte, minden valószínűség szerint özvegy ember volt s a kassai menyecskét törvényes feleségül vette, mert különben papi s esperesi állásában semmiképen nem maradhatott volna meg. Ezért történt, hogy Szikszai Andrást a kassai tanács három év múlva, 1643. július 16. „új házasságra bocsátja.“

Mi módon ösmerkedett meg a nyirbátori tekintélyes pap és esperes a kassai menyecskével, erről Kassa város levéltárában eddig nem találtam semmi felvilágosítást. Csak maga a tényállás áll egyszerűen előttünk. „Az Ur új dolgot cselekszik e földön: az asszonyi állapot körül veszi a férfiut.“ Jeremiás próféciájának e részletéről (31: 22) bizonyosan sokat gondolkozott idősb Dormány István esperes uram.

Révész Kálmán.

IRODALOM.

A XVIII. századi német mese. A budapesti kir. m. Tudomány-Egyetem bölcsészeti karától jutalmazott pályamű. Irta *Horvay Róbert*. Budapest, 1894. 64 l. Kereskedelmi Akadémiánk újonnan választott ifjú tanárának doktorátusra készített kis munkájáról van szó, mely igen derekasan a tanító meséről, a mi irodalmunknak is kezdettől fogva kedvelt és mivelt tárgyáról értekezik, még pedig nem csak, mint a címben ígéri, a német mesékről és meseírásról, hanem, legalább vázlatosan, rajzolja a mese fejlődését az angoloknál és francziáknál is, mielőtt a tizenhatszadik századi német meseírást ismertetné. Úgyesen jellemzi La Fontaine-t, mint a ki nagy hatással volt a németekre is. A német meseírók ismertetését *Hagedornnal* kezdi, s beszöve a lípseiek és svájcziai érdekes és híres irodalmi harcát, e harc vezéreinek Gothschednek, Bodmernek és Breitingernek a saját szempontjából különösen megvilágított jellemét, tárgyalja *Gellert*, *Lichtwer*, *Pffeffel* és *Gleim*, *Nicolay*, *Schlegel*, *Zachariae*, *Goethe*, *Batteux* és *Sulzer*, *Lessing* és *Herder* meseköltését és elméletét. Kutatásának eredményét abban foglalja össze, hogy a meseköltést a németeknél, mint egyébütt is, a tanítás egy módjának tartották egész Lessingig, a ki, bár szintén erkölcsi eszmék hordozójának tekinti a mesét, költői alapokra fekteti azt. A sok tanulmány nyal készült értekezésnek tudományos bece van; haszonnal forgathatják

* Szabó Károly. Régi Magyar Könyvtár, I. kötet 612 sz.

* Tóth Ferencz. Tul a tiszai ref. püspökök élete. 146—147 lap.

mindazok, kik az aesopusi mese német művelését ismerni óhajtják, de se az irodalomtörténetek általános jellemzésével nem elégsznek meg, sem nagy tudományos munkák átolvasására nincs kedvök vagy idejük. Hiánya az, hogy mikor az angol és franczia meseírást ismerteti, nem tartja megemléstésre méltónak sem a magyar meseköltést, mely pedig már akkor javában virágzott. Az értekezés nyelve jó magyar, a mi, tekintve szerző németajkú voltát, nem utolsó érdem. Itt-ott, p. o. a forrásmunkák elsorolásánál, kitör belőle a dualismus érzete is, a mennyiben a forrásmunkákat két nyelven idézi: németül és magyarul; de ez nem bűn, legfeljebb elnézés eredménye. A felsorolt forrásmunkáktól különben elgázítja azt is, a ki az aesopusi mesét behatőbb tanulmány tárgyává óhajtja tenni. Ára nincs ugyan jelezve a könyvecskének, de hiszszük, hogy nem pusztán a doktoratus kedvéért nyomatta ki szerző az egyetemi pályadíjjal is megkoszorúzott becses értekezését. Szivesen ajánljuk az érdeklődők figyelmébe.

Tompa Mihály összes költeményei. Rendezték barátai: Arany János, Gyulai Pál, Lévay József és Szász Károly. 1870. Budapest, (1894.) Méhner Vilmos kiadása. E cím alatt adja ki a fent jelzett kiadó Tompa összes költeményeit illusztrált, díszes negyedréte alakban, változtatlanul hagyván azt a sorrendet, a melyet az 1870-iki kiadás alkalmával Arany, Gyulai, Lévay és Szász megállapítottak. Erről a kiadásról joggal elmondhatjuk, hogy *hézagot pótol*. Tompa igazán megérdemli, hogy művelt közönségünk könyvesházában épen úgy, mint szeretetében Arannyal és Petőfivel együtt a legelső helyet foglalja el. Sajátságos, hogy az irodalmi kritika, Gyulaival az élen, nem ismeri el, — legalább eddig nem tette, — Tompának ama másik kettővel egyenrangúságát, holott ama másik kettő büszkeséggel hirdette ezt egész életében. A büszke Petőfi, kiről tudva van, hogy a középszerű poétákat a szó szoros értelmében üldözte és Horatiussal tartva megvetette, — kezdettől fogva nagybecsülte s magával egyenrangú költőnek ismerte el Tompát. Mikor Arany Jánosnak első levelére válaszol, lelkesedve mondja: „Nagy, igen nagy örömemre volt leveled s versedet már annyiszor átolvastam, hogy könyv nélkül tudom. Majd leírom és elküldöm *Tompának*. *Legény ám még az is a talpán! Átaljában: Arany, Petőfi, Tompa, szép triumvirátus*, s ha dicsőségünk nem lesz is oly nagy, mint a római triumvirátusé volt, de érdemünk, úgy hiszem, lesz annyi, ha több nem. S az érdemdíj? egy falusi papság, egy falusi jegyzőség és egy nagyvárosi . . . izé . . . semmi.“ Arany János is, ki a Szépirodalmi Figyelőben legkedvesebb barátait (a többek közt Szász Károlyt), a legszigorúbb kritika alá vette, Tompáról csak magasztalva tud szólni. 1863-ban jelent meg Tompa költeményeinek hatodik kötete. Ezt ismeretvé (Koszorú, 1863, I. félév.) mondja a következőket: „ . . . Valóban még a közlevertség s a haza nagy részét fenyegető nyomor sem menthetné ki egészen, ha a nemzet nem érne rá méltó figyelemmel fogadni e legújabb hozományát egy *oly költőjének, ki húsz év óta legjelesebbjei közt foglal helyet*, s kitől megszokta — örömeit nem igen, mert azok vajmi gyérek — hanem fájdalmát oly veséig ható hangon tolmácsolva hallani.“ Végül, midőn a kötet tartalmát szokott mélyreható szemével megvizsgálta s a költeményeket tartalmuk szerint csoportosítva jellemezte, ezt mondja: „Azonban mit ér e költeményeket czimek szerint elősorolni és osztályozni. Minden egyes versről irhatnánk ennyit, mint ez az egész ismertetés, s az olvasónak még sem tudnánk

fogalmat adni az egyes darabok szépségéről. Ime a dicséretekben annyira fukar Aranyinak még csak egy megrovó szava sincs költő-társával szemben. S miért vagyunk mi finnyásabbak, válogatósabbak Aranynál és Petőfinél? Bizony nagyon eljött az ideje, hogy a „toll-síp és duda, tökszár, csimpolya, doromb, repedt kolomp, hagymabördő, fűzfasíp, lyukas kulcs, kanásztülök, czirok-hegedű és hasadt fazék“ fülsiketítő zajából visszatérjünk azokhoz az igazi nagyokhoz, a kiknek költeményeit nem a beteges feltűnni vágyás, nem a talmi-csillogáshoz hasonló felületesség, nem a komédiások szemfényvesztésre törekvése, hanem a legmagasztosabb eszmék iránti igaz lelkesedés, a nemzeti és társadalmi érzelmek forró szeretete s igazi tehetséggel párosult tiszta műízlés jellemzik. S ezért nem lehet eléggé méltányolni Tompa kiadójának azt a gondolatát, hogy nagy költőknek illusztrált disz-kiadásával ajándékozza meg a művelt magyar közönséget. A kiadás méltó Tompához minden tekintetben. A finom, fehér papír, a tiszta, gondos nyomás s a szebbnél-szebb illusztrációk harmonikus egységben hatnak a költemények tartalmával és szépségeivel. Az előttünk levő hat füzet garanciát nyújt arra nézve, hogy a többi is hasonló gonddal jelenik meg. A 25 füzetre (egy füzet ára 40 kr.) tervezett kiadásban 350 szöveghez tartozó kép, művészi kezdőbetű (initiale) és zárdíszítés lesz a kiadó jelentése szerint. Az eddig megjelent füzetek illusztrációi közül különösen ki kell emelnünk a következőket: A ligetben, Éji kép, Népdalok (23., 24., 25., 26. ll.), Napraforgók, Kertészleány, Elmélkedés a kancsó felett, Szigliget, Pusztán, Őszszel, Az erdei lak, Őszi képek (89–97. ll.), Beteg vagyok (121. l.), Az én lakásom, Alföldi képek (137–140. l.), Kuvik, Pünköst reggelén, Búcsú az évtől (174. l.), Tavasszal, Eleimnek. Az illusztrációk mind illenek az illusztrált költeményhez, csak talán kettő van (49. és 185. l.), a hol a parasztlány alakja sehogy sem illik a költemény hangjához. Általában sokat, nem kevesebbet várunk a kiadástól, minthogy Tompát ismét megkedvelteti a közönséggel s ez által nagy hatással lesz különösen a fiatalabb nemzedék megvesztegetett ízlésének fejlődésére. Épen ezért a legmelegebben ajánljuk olvasóközönségünknek ezt a szép vállalatot; ajánljuk annyival is inkább, mert Tompa nem csak legnagyobb költőnk, de legjobb prot. lelkészeinknek is egyike volt, a kire mindenkor, minden tekintetben büszkeséggel tekinthetünk vissza. G. I.

Megjelent és szétküldetett: A tiszántúli ev. ref. egyházkerület 1894. április 9–12. napjain Debreczenben tartott gyűlésének jegyzőkönyve. Kiadta: *Tóth Sámuel*, egyházkerületi főjegyző.

Külföldi apróságok.

A prot. templom-építészet fejlesztése tárgyában kezdeményezett kongresszust — a mint Lapunk 11-ik számában jeleztük — május 24. és 25. napján tartották meg Berlinben. Az a nagy érdeklődés, a mi ez iránt a kongresszus iránt mutatkozott úgy az építészek, mint az egyházi körök részéről, világosan mutatja a tárgy fontosságát s megoldásának szükséges voltát. Mindenestre csodálkozunk lehet azon, hogy a protestáns egyház csaknem 400 éves fennállása alatt nem tudtak megegyezésre jutni a fölött, hogy milyen legyen a prot. templom-építés. Fritsch „Der Kirchenbau des Protestantismus“ című, nagyon értékes és sok gonddal s szakértelemmel szerkesztett munkájában igen érdekes adatokat

közöl a külföldi protestáns templom-építészetéről kezdettől fogva napjainkig. Ez a munka azonban — a mint a kongresszuson kiderült — csakis alapul szolgálhat egy olyan nagy gyűjtemény összeállításához, a melyben a különböző országok prot. templomai — ideértve az egyes szekták imaházait és templomait is — évszázadok szerint volnának feltüntetve. Mert p. o. egészen másképpen fejlődött a templom-építés Norvégiában, vagy Angol-, Svéd- és Németországban s viszont másképpen a presbiterianusoknál, mint a lutheranusoknál. Valóban nem kicsinylendő vívmány volna tehát, ha e tekintetben egységes rendszert lehetne létrehozni. A kongresszuson a többek között beszélt Müller Miklós, a ki bizonyos tekintetben sajnálatát fejezte ki a fölött, hogy Luther nem állapította meg a prot. templom építési stílust. Ebben a tekintetben azonban nem lehet megrovással illetni Luthert, mert hiszen a reformátorok, a kiknek katolikus templomok jutottak a birtokukba, nem érezhették magukat indítatva arra, hogy a prot. kultusznak megfelelő templomokat építsenek; legfeljebb eltávolították a templomokból mindazt, a mi az evangéliom szellemével ellenkezett. Sokkal jelentékenyebb volt Otzen tanár előterjesztése, a ki főbb vonásokban felmutatta, hogy a prot. templom-építészet megteremtésének legfőbb akadály a egyes stílusokhoz való merev ragaszkodás. Majd ezután dr. Gurlit drezdai tanár beszélt, a ki hatásosan védelmezte azt az álláspontját, hogy minden kultusz-épület alakja és díszje annak céljából fejthető meg. Rokonszenvesen emlékezett meg arról a bátorságról, a melylyel már idáig a formalismus és partikuláris nézetek korlátait e téren egyesek eltávolítani igyekeztek. Hogy ebben az élénk vitában különböző nézetek merültek fel, azon nem lehet csodálkozunk. Kezdetben mindig idegenkedni szoktak az új eszméktől, a „régijót“ nehezen tudják elhagyni. Szükséges, hogy tisztuljanak a nézetek; szűnjék meg az elfogultság és az egyoldalúság. A következő kongresszustól mindenesetre sokat lehet várni a templom-építés ügyében.

A másik jelentős esemény szintén a német birodalom fő- és székvárosában folyt le. Nevezetesen a berlini új dóm alapkövetéle június 17 ikén, vasárnap történt meg, rendkívüli érdeklődés és a legelőkelőbb körök részvétele mellett. Már a kora reggeli órákban valóságos ember-áradat hullámozott a vártérhez vezető, ünnepélyesen földíszített úton. 10 órától kezdve egyik fogat a másik után robogott a dóm-tér felé. 11¼ órakor jelentek meg a királyi ház tagjai, 11½ órakor pedig maga a német birodalom császára. Az ünnepély egyházi énekléssel kezdődött. Majd Vieregge udvari lelkész tartott ünnepi beszédet I. Kir. 5, 4–5. alapján, mire az udvari énekkar közreműködése, majd az alapköbe helyezett alapítási oklevél felolvasása következett. „Az Atyának, a Fiúnak és a Szentlélek Istennek nevében, Mi Vilmos, Isten kegyelméből német császár, Poroszország királya bizonyítjuk és tudtul adjuk, miszerint elhatároztuk, hogy a szent háromság ünnepe után való negyedik vasárnapon, a mai napon fő- és székesvárosunkban, Berlinben, letesszük a dóm-templom új épületének az alapkövét.“ E szavakkal kezdődik a történelmi jelentőségű okmány, melyet örök emlékezetül a császár az alapköbe helyezett. Fel van említve ebben az iratban, hogy ezen a téren állott a Nagy Frigyes által épített s III. Frigyes által kibővített régi dóm-épület, a mely azonban nem felel-vén meg a mai kor kívánalmainak, már IV. Frigyes Vilmos megkezdte az új dóm s az ezzel összeköttetésben levő királyi sírbolt építtetését. Az akkori idők azonban megakadályozták az építkezést. I. Vilmos császár

úgy tekinté az új dóm felépítését, mint reá szállott szent feladatot. Végakarátja szerint az új dómot úgy kellene tekinteni, mint a fejedelem és a nép hála-emlékét amaz isteni kegyelemért, a mely az 1870—71. események közepett, a poroszokat és a velök szövetségzett német törzseket győzelemre vezérelte. III. Frigyes császárt kora halála gátolta meg abban, hogy az építetést megkezdhesse. Így tehát az új dóm építése a jelen alkalommal lön befejezett ténynyé. Ezzel az alapítási oklevéllel, melyet pergamentre irtak, az alapköbe helyezték még a régi dóm kupolájában talált réztáblát s egy csomó ezüst pénzt. Az alapkö összeforrasztása után következtek a királyi ház tagjainak és a többi magas méltóságoknak szokásos kalapács ütése, a melyek után Faber főszuperintendens és udvari lelkész imádsággal és áldással zárta be az ünnepélyt.

Tevékeny egyházi élet és példaadó áldozatkészség tényeiről tanuskodnak azok az adatok is, melyet ugyancsak a Ref. Kztg közöli a *skót Szabad-Egyház* egyetemes zsinatáról, mely május hó utolsó hetében folyt le Edinburgban. Ez a zsinat mind a megjelent tagok sokaságát, mind az érdeklődést tekintve, egyike volt a legfényesebb zsinatoknak. Méltán megnyugvással tekinthetett vissza a zsinat a mult év alatt elért gyarapodásra. Az egyházak buzgóságáról leginkább bizonyosságot tesz az a tény, hogy a mult évben körülbelül 13½ millió koronát áldoztak egyházi czélokra, tehát 400,000 koronával többet, mint az előző évben. A Szabad-Egyház missiólapját, a „Free Church Montly“-t 81.000 példányban olvassák. A tanácskozás tárgyait főképpen a pogányok és a zsidók közti térítési munkálat, az iskolai vallás-oktatás, néhány tanári szék betöltése s az utolsó egyetemes zsinat következtében a felvidékeken kitört viszályok kiegyenlítése képezte.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Főiskolánk köréből.** A főisk. gymnasiumi tanárkar tagjai közül Sinka Sándor fog részt venni a vallás és közoktatási miniszter által a folyó évi nagy szünetidőre tervezett olaszországi tanulmány utazásban. Püspök úr felhívása folytán 200 frt útiköltség utalványoztatott ki részére a főiskolai pénztárból a gazdasági tanács által. Püspök úr a kollégium épületében 12 helyiséget átengedett az orsz. tanszerkiállítás czéljaira. Ezeknek kitaríttatása iránt a főisk. gazdasági tanács megtette az intézkedéseket s egyuttal közölte a tanszerkiállítás rendezőségével, hogy ama helyiségek legkésőbb szeptember 3-án visszabocsátandók a főiskolai hatóságok rendelkezése alá. A f. 1894. év jul. és aug. hónapjaiban — Hajdu megye kir. tanfelügyelőjének kezdeményezésére — a kézügyességi oktatásból, 6 heti póttanfolyam rendeztetik. E tanfolyamra a főiskolai tanítóképezde tantermeit készségesen átengedte főiskolánk kormányzó hatósága. Ezenkívül ugyancsak a főiskolai hatóság engedélye alapján, a tanfolyamra megjelenő tanítók a kollégiumi lakószobákban ingyen lakást, — a főiskolai tápintézetben pedig a remanens tanulókkal — napi 24 krért élelmezést nyerhetnek. A főiskolai gazdasági tanács, az 1894. ápril hóban tartott egyházkerületi közgyűlés 168-dik számú végzésében nyert utasításhoz képest beszerezte az adatokat arra nézve, hogy a főiskolai pénztárnok, ellenőr és háznagy nyugdíjjal ellátását nem czélszerűbb volna-e a „Magántisztviselők országos nyugdíjintézeté“-nek közvetítésével eszközölni, mint egy 3 egyénre külön alapí-

tandó nyugdíjintézettel. Az eredmény az, hogy nevezett tisztviselőknek amaz országos nyugdíjintézetbe lépése czélszerűbb, ugyanazért Püspök úr engedélye alapján a belépés iránti jelentkezés közelebb megtörtént. A főiskolai gazdasági tanács f. év junius havi ülésében ismételtlen rendelkezést tett az iránt, hogy a kollégium első udvarán levő rosz vizű kút, egy jó vizű kúttal helyettesíttessék. E rendelkezésről nagy megnyugvással veszünk tudomást, mert valójában türehtetlen állapot, hogy a kollégiumban elhelyezett elemi iskolák ezernyi növendéke a talajvízzel fertőzött jelenlegi kút vizét igya.

— **Óvónőképezde lesz Debreczenben,** ha az Ur akarándja, már a legközelebbi időben. A városunkban buzgón fáradozó Fröbel-nőegylet e czélból húsz ezer koronás alapítványt ajánlott fel a ref. egyháznak, hogy a felsőbb leányiskolával kapcsolatban felállítandó óvónőképezde létesülését elősegítse. A minden tanügyi érdekért lelkesülő városi közigazgatási testületet pedig, az intéző bizottság felkéri, a képezde mellett szükséges mintaóvoda létesítésére. Alapos reményünk van az iránt, hogy e három intéző kör tömörített ereje és buzgalma folytán a mindnyájunk által annyira óhajtott intézmény nemsokára megvalósul s evangyéliomi protestáns szellemben kifejtendő hatását már a közel jövőben tapasztalni fogjuk. A kezdeményezést szívből üdvözöljük s a szándék megtestesülését őszintén kívánjuk.

— **Baksay István jubileuma.** E hó 23-ikán ülte meg tanárságának félszázados jubileumát Baksay István, a rimaszombati prot. főgymnasium veterán tanára. Ötven év óta áll már ennek az intézetnek a szolgálatában fáradtságot nem ismerő kitartással s lankadatlan buzgalommal. 1844-ben mint 22 éves ifjú ment a sárospataki iskolából Rimaszombatba rektor-professzornak s előjárónak csakhamar megnyerte a rokonszenvét annyira, hogy azok nem is bocsátották el körükből a tehetséges, képzett ifjút. Ettől kezdve Baksay minden idejét a zsenge intézet szellemi és anyagi felvirágoztatására szentelé. A szabadságharcz lezajlása után ő volt az éltető lelke a rimaszombati iskolának, ő működött közre, hogy az osgyáni és rimaszombati gymnasiumok egyesíttessenek, mert csakis így lett biztosítva ezen tanintézet fennállása a kormánynak a prot. iskolákra vonatkozó rendeletével szemben. Hogy aztán ez az egyesült iskola rohamos fejlődésnek indult, hogy a tanulók száma mihamar meghaladta a kétszázat, abban szintén az övé a hervedatlan érdem. Történelmi előadásai valódi élvezetet nyújtottak a hallgató tanítványoknak; nemcsak az értelemhez, hanem a szívhez szólók is voltak. Munkás lelke fáradalmat nem ismert; még az iskolai szüneteket sem tudta dolog nélkül tölteni, hanem utazásokat tett, hogy ismereteit gyarapítsa s tanítványaival közölje. De nem csupán az iskola tanuskodik buzgó tevékenységéről, hanem a rimaszombati társadalmi élet is. A kaszinónak 16 évig volt titkára, majd pedig 12 évig elnöke. A nőegyesületnek 27 év óta titkára; elnöke továbbá a gömörmezei nép- és iparbanknak, a rimaszombati takarékpénztár felügyelő bizottságának stb. Most 50 éves jubileuma alkalmával a város diszpolgári oklevéllel tisztelte meg a buzgó férfiút. De egy kitüntetés sem volt vallásos lelkére oly hatással, mint az, hogy a rimaszombati ev. ref. egyház egyhangulag kurátorává választotta. Mint embernek főjellemonása a megelégedettség, derült kedély, fáradalmi között soha sem panaszkodik. Tanítványai, kik közül számosan foglalnak el előkelő állást s nem egy visz kiváló szerepet az irodalomban — mindig hálásan emlékeznek vissza a jeles pedagógusra. Junius 23-án volt tanárságának 50 éves jubileuma, mely

alkalommal a Vasárnapi Ujság arczképét közölve, meleg hangon emlékezik meg a férfiúról, a ki életéből egy félszázadot töltött a tanügy és a társadalmi élet szolgálatában, a ki lelkének ifjú vidámságát mind a mai napig megtartotta s ma is legfőbb örömének a munkát ismeri. Mi is szívünkben gratulálunk szeretett kartársunknak s kérjük a Mindenhatót, tartsa meg őt sokáig, hogy munkálhasson tovább is az iskola, a társadalom, a hazá érdekében, s láthassa szorgalmának, annyi évek fáradsalmainak méltó gyümölcsét!

— **Debreczeniek kihallgatása az új miniszternél.**

A debreczeni országos tanszerkiállítás rendező nagybizottsági ülése megbízásából Csiky Lajos igazgatósági elnök és dr. Kenézy Gyula igazgató f. hó 23-án tisztelegtek Budapesten báró Eötvös Loránd, új vallás- és közoktatásügyi miniszternél, kérvén őt, hogy mint hivatali elődje tevő, fogadja ő is jóakarátába a fontos kulturális érdekek szolgálatában működő tanszerkiállítást. A rengeteg számú deputációk és magánkérvényezők sorában negyedik helyen bocsátott a miniszter elé a debreczeniek kis küldöttsége. Csiky Lajos szavaira a miniszter — igen szívélyes hangú válaszában — kinyilatkoztatta, hogy a kiállítás sulyának emelésére lehetőleg állami érmekeket is küldend; a hozzá beterjesztett jury-bizottságot kormányilag megerősíti s maga részéről is több taggal kiegészíti; s végre, ha csak az állami teendők engedik, lejön Debreczenbe, hova még mint nem-miniszter is óhajtott lejönni. A miniszter minden szavából s egész viselkedéséből a mozgalom s egész Debreczen iránti meleg jóakarát sugárzott ki. — E hírünkkel kapcsolatban megemlítjük, hogy a tanszerkiállítás iránti érdeklődés ország-szerte igen nagy, a mennyiben napról-napra érkeznek új kiállítók, kiknek száma már jóval felül van a 200-on, s nemcsak a kereskedelmi akadémia mind a 16 termék minden zúga le van már foglalva, de félni lehet, hogy még a főiskolánkból, a saját gyűjtemények helyiségein kívül a kiállítás céljaira átengedett külön 12 szoba, illetőleg terem sem lesz képes a jelentkezőket kellőleg befogadni, a mely esetben azonban újabb terv áll készen a kiállítási intéző bizottság férfiainál.

— **Az ág. hitv. evang. testvéregyház szervezte az egyetemes lelkészi értekezletet s kijelölte azokat a főbb vezérlő elveket, melyek mellett a minden évben, rendszeren az egyetemes gyűléssel egyidejűleg megtartandó értekezlet tanácskoznia fog.** Mi csak még tükörön át látjuk mindezt s csak tanakodunk, panaszkodunk, sürgetődzünk. De vajjon nem érkezett-e el már ránk nézve is a cselekvés ideje? Atyámtíjai férfiak: munkára fel!

— **Erdélyi egyházkerületünk tevékeny püspöke** Szász Domokos, Szász Gerő egyh. ker. főjegyző kíséretében e hó 23-án a Szilágy-Szolnoki egyházmegyébe kebelezett zilahi és diósadi egyházakat látogatta meg. Az érdemes püspököt a szeretettel párosult kiváló tiszteletnek minden jelével igyekeztek elhalmozni a hívek. Tulajdonképen püspöki egyházlátogatás volt tervezve ezen egyházmegyében, mely — ha jól tudjuk — 1868 óta aligha részesült a mindenkor üdvösnek mutatkozott ily nemű látogatás szerencsésében. A körülmények újabb alakulása következtében azonban a zilahi egyház látogatásán kívül csak Diósadnak juthatott a szerencse, hogy körében püspököt üdvözölhesse. E kitüntetésre Diósad rég meg is szolgált. Az egész egyházmegyében páratlan szépségű ujonnan épült temploma és tornya rég várja a felavatás ünnepélyét. Ezt tartották meg e hó 26-án. A funkcióban a püspökön s főjegyzőn kívül *Viski Pál* esperes, *Dobai Lajos*, *Vincze Odón*, *Szász Ferencz Káli-Nagy Elek* és a helybeli lelkész Szabó Pál vettek részt.

Szabó Pál nevéhez a diósadi egyház fejlődésének s virágzó állapotra juttatásának történetében fényes érdemek fűződnek; a diósadi egyháznak rekonstruktorája ő volt, s az általa elhintett jó magvak áldásos gyümölcsözésében immár méltán gyönyörködhetik. Adja Isten, hogy még sokáig gyönyörködhessek!! Nem vonunk le a derék zilahi egyház érdemeiből, midőn annak az óhajtnak adunk kifejezést, vajha ő is — követvén Diósad példáját, — tornya és temploma rég célba vett renoválását végre-valahára végrehajtván, mielőbb felavató ünnepélyre hívassa meg szeretett püspökét, s vele szemben a mostanihoz hasonló módon érvényesítse vendéglátó szeretetét, és fejezze ki mindenkor érzett tiszteletét, tántoríthatatlan ragaszkodását. **Úgy legyen!!**

— **Réthy Lajos** hunyadmegyei tanfelügyelőt, hivatali működésének 25 éves fordulója alkalmából, a vármegye és Déva város tanítói testülete és egész társadalmi fényes ovációkban részesítette f. hó 20-án. A munkaképes és köztisztelt tanférfiu nemzeti művelődésünk egyik avatott bajnoka s mint ref. egyházunk buzgó és lelkes tagja is széles körű áldásos tevékenységet fejtett ki. A dévai ref. egyház 20 év óta híven s odaadólag működő presbiterét, az egyházmegye s egyházkerület, egyik kiváló s ügyes tagját tiszteli az ő személyében; így hát méltán illeti meg az a nagybecsülés és ragaszkodás, melynek az ő jubileuma alkalmából, ezek a körök kifejezést adtak. — Mi is őszintén csatlakozunk, legjobb kívánataink tolmácsolása mellett, a tisztelgőkhöz. Hasson, alkosson, gyarapítson még soká, nagyon soká!

— **A hittanszaki önképző társulat** „Közlönyének” utolsó (8.) száma megjelent a következő változatos tartalommal: Fűsi József 3 th. megleghangu megemlékezést irt boldog emlékezetű báró Vay Miklósról; ugyan ő tőle keresztelési ágendái beszéd és imádság is van közölve. Virág István 4 th. Tolnai Dali Jánosról, mint paedagogusról nyújt érdekes képet. Lencz Géza 4 th. befejezi János apostol irói működésének jellemzését. Vallásos költeményt irt Veres István 2 th. Gellert után. Oratoriumi szemle, továbbá az önképző társulat évi működéséről szóló jelentés és vegyes közlemények élénkítik az ügyesen szerkesztett ifjusági folyóiratot, melyről e helyütt is elismeréssel emlékezünk meg.

— **A belmissiói tevékenység** hazánkban mindegyre nagyobb arányokat ölt; mutatja ezt a vallási iratokat terjesztő társulat budapesti intézőségének az 1893-dik évről szóló jelentése, melyet Gladischefsky Károly lelkész bocsátott közre. Ezen jelentés örömmel emlékezik meg egyfelől arról az eredményről, melyet a múlt évben a társulat elért, másfelől ama buzgóságról, a melylyel a prot. lelkészek és lapok a vallásos iratok terjesztését elősegítették. A protestáns szak- és szórakoztató lapok száma jelentékenyen szaporodott, az evangéliumi szépirodalom terén sok új és jó jött létre. Kiváló figyelmet érdemel ezek közül a „Koszoru” című vállalat, a mely vallásos népiratok terjesztését tűzte ki célul. De legjobban bizonyítják a vallásos munkák terjedését a statisztikai adatok, a mennyiben némely mű 3, 10, sőt 28 ezer példányban is jelent meg. Különösen nagy elterjedést nyert Csiky Lajos debreczeni theologiai akadémiai tanárnak magyarra fordított és saját imáival kibővített „Starke”-féle imádságos könyve, a melyből 2112 példány kelt el. Az eladott vallásos iratokból 7019 frt 11 kr. folyt be. Egybevetve az eladott vallásos iratok számát az előbbi évekével, látjuk, hogy míg 1891-ben 70,743 drb, 1892-ben 81,416 drb, addig már 1893-ban 106,944 drb árusítottatott el. Ezek a számadatok világos bizonyítékai a belmissiói tevékenységnek

s annak a pártolásnak a melylyel azt a protestáns közönség felkarolta. Igen, a népnek evangéliumi hitre és életadó világosságra, nem lélekölő sivár politikára van szüksége. Bár csak lett volna elég már a sok kulturharcból s vajha egyházi lapjainkban lehetne már egyszer egyébről is írni, ne mindig csak egyházpolitikáról! Reméljük, hogy az egyház-építés nagy kérdéseire is hozzá szólnak ismét lelkeszi karunk tollforgató férfiai, a kik most oly mélyen hallgatnak s csak várják, hogy hol fog megfenekleni a látható egyház bárkája, melynek hivatalos és rendelt evezősei tulajdonképen a lelképásztorok.

— Felhívás. A „Debreczeni Protestáns Lap” tisztelt olvasóit bizodalommal felkérjük a félévi előfizetés megújítására, a hátralékosokat pedig tartozásaik mielőbbi beküldésére. Előfizetési feltételeink a lap élén olvashatók. Az utalványok a kiadó hivatal címére küldendők.

TARTALOMJEGYZÉK: A 255. §. Pap Imre. — Tárca: Jób könyve. Sass Béla. — Tanügy: Vallástanítás az ev. ref. gymnasiumokban. Kovács Ferenc. — Az országos lelkeszi gyámintézet tervezete. Bary Sándor. — Dehogy quos ego! F. Varga Lajos. — Régiségek. Révész Kálmán. — Irodalom. — Külföldi apróságok. — Különfélék. — Hirdetések.

Felelős szerkesztők és laptulajdonosok:

Dr. ERDŐS JÓZSEF és Dr. BACZONI LAJOS.

Pályázat.

A debreczeni ev. ref. főgymnasiumban a következő isk. évre 2 helyettes tanári állásra hirdettetik pályázat. Mindenik állással a latin és magyar nyelv tanítása van összekötve (esetleges rokontárggyal) a tanintézet párhuzamos osztályaiban. Javadalmazásuk 800 frt.

A pályázók kérvényei képességekre vonatkozó okmányokkal felszerelve, f. évi aug. 1-ig a tiszántúli ev. ref. egyházkerület püspöki hivatalához küldendők be.

Csak prot. vallású egyének pályázhatnak s az állomás 1894. szept. 1-én elfoglalandó. Debreczen, 1894. junius 27.

KISS ÁRON
püspök.

Pályázat.

A karczagi ev. ref. gymnasiumnál az 1894—95. tanévre betöltendő a magyar-német, esetleg latin-német tanszék.

Heti óraszám 18—20.

Ezen állással, ha okleveles tanár választatik, 1000 frt törzsfizetés s 200 frt lakáspénz, ha pedig képesítéssel nem bíró helyettes tanár választatik, 800 frt fizetés jár, évnegyedenként előre fizetve.

A megválasztott tanár állomását 1894. szept. 1-én tartozik elfoglalni.

Pályázhatnak protestáns vallású tanárok és tanárjelöltek. A megválasztott oklev. tanár egy évi sikeres működés után véglegesítettven, kötelezett tagja a tiszántúli ev. ref. tanári nyug-

dijintézetnek. A fentartó testület belépett az országos tanári nyugdíjintézetbe úgy, hogy a tanárok csak a fizetésük után járó százalékot fizetik.

A helyettes tanáru alkalmazott oklevele megszerzése után nyomban rendes tanári fizetést kap.

A pályázók folyamodványukat életkoruk, tanulmányaik s a vderőhöz való viszonyukra vonatkozó okmányaik kíséretében f. évi julius 14-ig alólírotthoz küldjék be.

Karczag, 1894. junius 25.

Hajnal Elek,

az igazgató tanács elnöke.

1—2

Pályázat.

A fehér-gyarmati ev. ref. egyház elemi népiskolájában egy újonnan szervezett tanítónői állásra pályázat nyittatik. Fizetése egy évre: 400 frt havi részletekben, három öl fa beszálítva, hat köből kollektá buza a gondnoktól átvéve. Lakást egyelőre az egyház nem adhat, mert nincs. Kötelessége: a II—VI. leányosztályokban női kézimunka-tanítás szerdán és szombaton délután; az iskolaszék által kijelölendő leányosztályok tanterv szerinti tanítása.

A megválasztandó állását köteles f. év szept. 1-én elfoglalni.

A pályázók ev. ref. vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat, tanítói képesítettségüket, eddigi szolgálatukat feltüntető okmányokkal felszerelt folyamodványukat alantirt iskolaszéki elnökhöz f. évi julius 15-ig küldjék be.

Fehér-Gyarmat, 1894. jun. 20.

Fábián Károly,

iskolaszéki elnök.

1—3

Pályázat.

A karczagi ev. ref. elemi népiskolánál a II-ik, III-ik és IV-ik fi-osztályok párhuzamosítása folytán három segédtanítóságra pályázat nyittatik. Javadalma egyenként: lakbérrel együtt évi 360 forint készpénz, évnegyedenként előre fizetve az egyház pénztárából.

Pályázhatnak ev. ref. vallású okleveles tanítók, képezdét most végzetek is. A megválasztott köteles a tiszántúli ev. ref. egyházkerület A) tanterve szerint valamelyik párhuzamos fi-osztályt vezetni. Előnye van az orgonázásban jártasnak. Szükség esetén temetésre járni is köteles. Az állomás f. évi szept. 1-én elfoglalandó. A kellőleg felszerelt kérvények 1894. julius 14-ig bezárólag nyujtandók be alólírotthoz.

Karczag, 1894. junius 26.

Hajnal Elek,

ev. ref. lelkész és isk. széki elnök.

1—2